

PRESENTACIÓ DE THOMAS F. GLICK

per

Jaume Pi-Sunyer i Bayo

Ex-catedràtic de Fisiologia a la Universitat de Santiago de Compostel·la,
a la Universitat Catòlica de Xile i a l'Escola de Medicina Rural de
l'Institut Politècnic Nacional de Mèxic.

Roda el món i torna al Born! La invitació per a presentar el Professor Thomas F. Glick davant la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques em produeix una gran satisfacció i il·lumina el record de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans en els anys immediatament anteriors a la guerra, quan jo m'ocupava de les publicacions, com a ajudant-editor, en el sentit anglès del terme. El treball sota les ordres de Jaume Serra i Hunter, Pere Coromines, August Pi Sunyer —el meu pare—, Josep M. Bofill i Pichot i Eduard Fontserè era un gran plaer i un aprenentatge seguit. Els tres primers moriren a Mèxic o a la República Argentina; Fontserè complí cent anys gloriosos, contestà en una carta autògrafa molt afectuosa a la meua felicitació, i morí poques setmanes després. Eugeni d'Ors, membre de l'Institut des de la fundació, a qui tant devien les corporacions culturals catalanes, vivia a Madrid, feia anys. Tornem a estar junts, en una filial de l'Institut, vosaltres com a membres actius, jo, amb els meus records; diferents les persones, iguals els propòsits. .

Ens acompanya el Dr. Thomas F. Glick, Professor d'Història de les Ciències, de la Boston University. La seva joventut sembla contradir l'extensió i profunditat de l'obra aconseguida, amb diplomes d'Universitats prestigioses, com Harvard i Columbia, estudiant més tard, a Barcelona. Els seus llibres i altres publicacions mostren coneixements en matèries diverses. El 1972 presenta "*The Comparative Reception of Darwinism*", tema reprès aquests últims dies a Jaca, en ocasió del II Congrés de la Societat Espanyola d'Història de les Ciències. En una conversa, fa poques setmanes, comentava que la publicació de "*On the Origin of the Species by means of Natural Selection*" (1859) no havia despertat gaire interès a Espanya. En canvi, l'any anterior, regiments procedents de les Filipines col·laboraven amb els francesos en una inter-

venció militar a Vietnam, de quatre anys de durada, sense glòria ni profit. Sembla que la història es repeteix cent anys després!

Acostant-se a les nostres coses, Glick publica el 1970 *"Irrigation and Society in Medieval Valencia"*, assaig important d'antropologia cultural, relacionada amb fets econòmics; i ara fa tres anys *"Islamic and Christian Spain in the early Middle Ages"* (1979). Podem, a més, aplicar-li el vers de Ballot: "Pus parla en català, Déu li'n don glòria". Un català excellent, i això fa encara més benvinguda la seva companyia.

Ve a parlar-nos de *"Walter B. Cannon i la Fisiologia catalana d'entreguerres"*. En realitat, l'honor de presentar el Professor Glick correspondria al bon amic, i mestre en molts aspectes, Rossend Carrasco i Formiguera, deixeble de Cannon, i co-autor d'un parell d'estudis. Podríem dir que s'avença de 40 anys en aquesta comesa en l'article *"Walter B. Cannon, gran amic de Catalunya i de la democràcia espanyola"* publicat en la "Revista dels Catalans d'Amèrica" (Mèxic, novembre 1939). Recorda els contactes personals amb el laboratori de Boston, iniciats per Manuel Dalmau el 1915, i mantinguts fins a la publicació de *"La Sabiduría del Cuerpo"*, traduït per J.M. Bellido, amb una introducció de J. J. Izquierdo i un comentari final escrit pel meu pare, i fins a la mort de Cannon. Com diu Carrasco, Cannon fou un gran savi i un home bo. Ja en el llibre d'August Pi Sunyer *"Los Mecanismos de Correlación Fisiológica"* (1919) hi ha dotze citacions de treballs de Cannon. L'interès comú inicial entre els dos grups, amb punts de vista complementaris, és l'origen de la sensació de fam, atribuïda a excitacions locals, o com una reclamació de la sensibilitat tròfica, d'acord amb les idees de Ramon Turró.

La recerca fisiològica ha marxat per dos camins: anàlisi de la funció d'òrgans aïllats i síntesi de les funcions coordinades per a constituir un organisme complet i complex. El treball de Cannon segueix aquest pas de simple a complex, començant amb els estudis sobre moviments gàstrics, seguits per l'estudi de les secrecions internes, els factors nerviosos que intervenen en llur elaboració i les relacions amb les manifestacions físiques de les emocions. Com deia una dama de Cambridge "espero que ara deixarà les investigaciones repugnants sobre l'estómac i els budells per les més refinades de les influències de les emocions sobre les funcions corporals". Més tard, introduí el concepte d'homeòstasi (1932), conjunt de mecanismes que assegura l'equilibri entre els òrgans, i de l'animal amb el medi en què viu. Podríem portar la seva influència més lluny encara en recordar que Arthur Rosenblueth, un dels col·laboradors més constants i efectius de Cannon, inicià, amb Norbert Wiener —un fisiòleg i un matemàtic— els estudis de retroacció o "feedback", els quals portaren a la formulació de la cibernètica (1943), control i comunicació entre l'home i la màquina.

Per acabar referiré dos aspectes anecdòtics. La coincidència dels estudis de Cannon sobre moviments de l'aparell digestiu, amb radioopacs, i la publicació de "*L'home invisible*" de H.G. Wells, permet d'especular sobre la idea de la visibilitat del contingut de l'estómac i els budells, mentre la digestió continua, com a derivada de les observacions amb radioopacs. Es el mateix veure l'ombra de les solucions iodades o del bari en l'interior d'òrgans transparents als raigs X, o veure els aliments, no païts encara, en la cavitat gàstrica o intestinal. La descoberta de Röntgen (1895) causa curiositat general; Wells es distingí com a novel·lista i historiador, però tenia una preparació científica bàsica i ensenyà a diverses escoles; i en el cèlebre grup de Bloomsbury, format particularment per literats, amb Virginia Woolf com a figura cabdal, hi havia també científics, tots grans conversadors sobre les novetats intel·lectuals. ¿Parlaren alguna vegada de l'opacitat artificial i Wells ho aprofità per a una nota inesperada en la novel·la? Semblant a aquesta conjectura és la recent sobre l'enverinament del pare de Hamlet, "l'assassinat més pèrfid, inhumà i estrany", amb gotes de tòxic aplicades a l'orella, derivada de la descripció de la trompa d'Eustaquí (1563).

William J. Mayo, el famós cirurgià, conta que en acostar-se a una reunió de metges veié uns automòbils luxosos i comentà "han arribat els cirurgians". En veure'n d'altres de més senzills pensà: "són els clínics". Finalment, al costat de la porta, unes botes per a la neu: "són els homes de laboratori". Cannon era un home modest i afectuós, content amb la seva vida profitosa, simple i confortable. Així el recordem els qui passarem hores amb ell, en el laboratori i amb la família, en la seva llar.

Professor Glick, trobareu un públic un xic cansat. He parlat massa, però vinc de lluny i guardo grans records del mestre de Harvard. Amb saviesa i brillantor animareu els fatigats, atents a la vostra experiència, amb horitzons molt amplis, sobre Darwin, commemorant ara el centenari de la seva mort; sobre Feijoo, adepte als mètodes experimentals, portant el primer microscopi a Espanya, i Martín Martínez, anatomista poc original; sobre la recepció de la psicoanàlisi i la teoria de la relativitat. El nostre conferenciant ha treballat amb López Piñero i el grup d'historiadors valencians, ben coneguts pel llibre "*Medicina y Sociedad en la España del Siglo XIX*" —amb estudis sobre Jaume Ferran i la vacunació anticolèrica a València (1885), i Pere Felip Monlau i la higiene del treball—; explora, amb Oriol Pi-Sunyer, l'aculturació i els conflictes socials entre cristians, musulmans i jueus en l'Espanya medieval, i es prepara estudiant hebreu amb l'enyorat Josep Maria Millàs i Vallicrosa. No cal parlar més, perquè el Professor Glick és ben conegut entre nosaltres: ha col·laborat amb la Universitat Autònoma i la Universitat Politècnica, i fa pocs mesos inaugurarà una sèrie de conferències organitzada

per la revista "*Ciència*". Ara ens recorda una associació científica, resuscitada fa pocs anys amb entusiasme i sapiència. Professor Glick, en el 50è aniversari de la Societat Catalana de Ciències, parleu-nos sobre un tema d'història recent: Walter B. Cannon i l'escola catalana de Fisiologia, dins de la ciència catalana d'entreguerres. Us escoltarem amb gust, i, en nom de tots, us en dono les gràcies.